

épp a Messiás népe. A Messiáshoz hozzátartozik a béke, amelyet ő hoz! Ha nem jön el ez a béke – mégpedig társadalmilag megfogható formában –, akkor nem jött el a Messiás sem! Nyilvánvaló, hogy a korai egyház-atyák még tisztában voltak ezzel.

Előttünk elhomályosult ez, mert a krisztológia réges-rég beszűntette a párbeszédet a zsidósággal. A zsidó messiási realizmustól való elszakadással azonban az egyház sokkal többet adott fel, mint a zsidósággal folytatott igazi párbeszédet. Egyre kevésbé tud szót érteni a modern emberrel is, aki egyáltalán nem tud másképp gondolkodni, mint realiztikus társadalmi fogalmakban. Az egyház ugyanis kénytelen így szólani hozzá: „Krisztus megváltotta a világot, békét hozott – de ebből a megváltásból és békéből csak a másvilágon fogsz észlelni is valamit.” Kétértelműsége miatt Friedrich Nietzsche elutasította ezt a választ. Folyton azt hangoztatta, hogy a megváltásnak, ha valóban bekövetkezett, láthatóvá kell válnia. A lát-

hatatlan megváltás szerinte öncsalás. Ezért vonta le a következtetést: „Ha Krisztusnak csakugyan az volt a szándéka, hogy megváltsa a világot, akkor nem mondott ezzel csődöt?”

A 20. század második felében természetesen mélyreható fordulat történt. Egyre világosabbá vált a teológia számára, hogy a megváltásról való beszédnek földi-társadalmi következményei kell, hogy legyenek. Ebből a felismerésből született a *felszabadítás teológiája*. E felismerés elkerülhetetlen volt, s még sokáig nem fogja nyugton hagyni az egyházat. Am a felszabadítási teológia minden fajtájának jót tenne, ha szem előtt tartaná az egyetemes társadalmi felszabadulás Izajás-Mikeás által megjelölt alapszerkezetét: a szó bibliai értelmében vett béke (amely nem más, mint az üdvösség) nem valósítható meg erőszakkal a népek számára – csak elbűvölő hatása révén terjedhet el – és nem érhető el anélkül, hogy Isten népe magáévá ne tenné a Hegyi

beszédben feltáruló alternatív társadalmi rendet. Azaz: e béke feltétele a hit és Krisztus követése, színhelye tehát csak az egyház lehet.

Ezért minden társadalmi reformnál, amellyel keresztények megpróbálják megváltoztatni a profán társadalmat, sokkal fontosabb lenne, hogy maguk a keresztény közösségek végre azzá a társadalommá váljanak, amelyet Isten kíván. A világi társadalom igazi megváltozása csak az Izajás, Mikeás és a Mt 5,16 által megjelölt módon lehetséges: „Most pedig gyertek, Jákob háza: kezdjünk hozzá, hogy Jahve világosságában járjunk utunkat!” „Ha a nemzetek még mind a maguk útján járnak is, mindegyik a maga istene nevében, mi azért járjuk utunkat Jahve, a mi Istenünk nevében, örökkön örökké!” „Úgy világosodjék a ti világosságotok az emberek előtt, hogy jótetteiteket látva dicsőítsék mennyei Atyátokat!”

(1994)

„Krisztus katonája”: Tours-i Szent Márton

HA a nem egészen biztos forrásoknak igazuk van, és ha az akkori-ban alkalmazott Julianus-naptárt vesszük alapul, akkor 316-ban született. Ha ehhez a jelképes, időtlen alakhoz folyamodunk, az még ma is segíthet abban, hogy újból fölfedezzük a keresztény hit központi tartalmait.

Voltaképpen teljesen értelmetlen ötlet volt az, ami Mártonnak, a római gárdatisztnak később biztosította a helyet a keresztény szentek mennyországában és a romantikus legendákat kedvelő nép szívében. Mert kinek használt az a nagyszerű gesztus akkoriban, Amiens városkapujában, amikor a hidegtől reszkető koldust meglátva Mártonnak rossz lelkiismerete támadt, és rövid elhátározás után kardjával kettévágta katonaköpenyét?

Bájos színpadi jelenet – igazi értelem nélkül. Mert most mindketten fagyoskodnak: a koldus valamivel kevésbé, a tiszt valamivel jobban. Talán a felső, báránybőrrel bélelt részt választotta le, feltételezi Régine Pernoud történész. De talán semmi sem változott. A koldus nyomorult, jövőtlen nincstelen maradt, miközben jótévedője reggel új köpenyt vásárolhatott Amiens-ben, és azzal a magasztos érzéssel lovagolt el, hogy nemes lelkű ember.

OTT, A VÁROSKAPUBAN nem mesefigurák találtak egymásra, nem egy segítségért könyörgő koldus és egy angyali hős, hanem egy embermegvető megszálló hatalom képviselője és a lumpenproletariátus egyik tagja. A 4. században Gallia szegényházza züllött, és a mai latin-amerikai viszonyok jellemezték: a kisebbségben lévő nagybirtokosok élvezték a föld gyümölcsseit, és szegyetlenül kizsákmányolták a rabszolgai függésben tartott bérlőket. Ami kis hasznuk megmaradt volna, azt a római adóhivatalnokok vitték el.

Ezen a szomorú társadalmi valóságban természetesen egyáltalán semmit sem változtatott, ha egy római tisztnek lelkiismeret-furdalása támadt egy fagyoskodó koldus látán, és két részre osztotta köpenyét. Kétely illeti azt a szentimentális felindulást, amely magas lóról jótékonykodik. Ha legalább egy teljes ruhadarabot kapott volna a szegény fickó!

Persze ki várna el a társadalmat forradalmasító eszméket egy negyedik századi rómainál? Az emberek legkorábban az ezerkétszáz évvel későbbi parasztforradalmak idején jutottak el arra a gondolatra, hogy az adott társadalmi rendet meg lehetne változtatni.

Másfelől: Nem meglehetősen nagyképű dolog-e kritizálni Márton spontán-gyámoltalan akcióját? Kétszék vagyunk-e arra, hogy magunk felé fordítsuk a fegyverünket, és megengedjük, hogy Márton kritizáljon minket? Lehet, hogy ebben az esetben a felelősség elhárításaként lepleződik le az, hogy annyira büszkék vagyunk a bürokratikus szociális hálóra és a tökéletesen megszervezett segélyprogramokra? És hirtelen más fényben jelenik meg, ha előnyösen levonható módon lecsípünk valamit a számlánkról? Akkor talán már nem olyan könnyű fintorgatni az orrunkat, ha valaki egyszerűen neki akar gyürkőzni, anélkül hogy mélyen szántó elemzéseket végezne.

ÚGY TŰNIK, MÁRTON SZÁMÁRA ez ahá-élmény volt, akárcsak Assisi Ferenc számára a leprással való találkozása. Lehet, hogy minden ember kap egyszer egy ilyen alkalmat; hogy egyszer mindenki eljut arra pontra, ahol el kell döntenie, komolyan gondolja-e szép elképzeléseit, vagy megmarad üres fecsegőnek. Ez a cselekvés gyakran az osztozás alakját fogja öltetni, mert embernek lenni és tudomással bírni a közös Teremtőről annyit jelent, mint osztozni. Szemtől szemben a nyomorult alakkal, akinek sosem

volt semmilyen esélye, Márton talán először értette meg, hogy kereszténynek lenni kockázatos dolog, és a szeretetnek fájni kell.

És egyetlen lélegzetelállító pillanatban talán megvilágosodott előtte az az esztelenség, amely a világ urakra és szolgálókra, hódítókra és rabszolgákra történő, magától értődő felosztásában rejlik. Alighanem mindig is megvolt benne a hajlam a kihívó viselkedésre. Nem, Márton, a szentimentális felebaráti szeretet klasszikus szentje minden más volt, csak polgári keresztény nem. Állítólag azzal sokkolta hadseregbeli bajtársait, hogy furamód élvezte a szerepcserét, amelynek nyomán kitisztította lovászának csizmáját, és kiszolgálta őt az étkezéskor.

Aztán megkeresztelkedése után hamarosan megtagadta a katonáskodást. Az egyház korai, pacifista időszakában ez éppenséggel szokásos volt, de Márton éppoly színpadi hatásszállással, mint kockázatosan rendezte meg kilépését: Pont azon a napon, amikor fontos csata következett volna a „barbárok” ellen, akik akkoriban, 361-ben a Római Birodalom északi határát fenyegették, és a mai Wormsot ostromolták: Odaállt az eliteszettel megjelent Julianus császár elé, és szárazon kijelentette: „Máig neked szolgáltam, engedj meg nekem, hogy mostantól Istennek szolgáljak! Krisztus katonája vagyok. Számomra tilos harcolni!”

Julianus, akit meghatározott a görög filozófia, és szkeptikus volt a keresztények megbízhatatlan új szektájával szemben, börtönbe vettette a pimasz fickót. Mindazonáltal a következő napon Márton kiszabadult, mert a csata elmaradt (a germánok hirtelen visszavonultak), és talán azért is, mivel a császár tisztelte a vakmerő embereket.

MÁRTON PROVOKÁTOR MARADT: Miután kilépett a hadseregből, remeteélettel kísérletezett, de aztán gyorsan maga köré vonzott másokat, akik szintén kiléptek a megszokott keretektől, és az olasz Riviérán fekvő *Isola d'Albengán*, illetve a franciaországi *Ligugén* létrehozott remetekolóniákkal megvetette a nyugati szerzetesség alapját.

Amikor *Tours* polgárai 370-ben püspökükké tették a spártai módon élő ex-tisztet, csak makacs ellenállás után engedett nekik – talán azért,

hogy bosszantsa az előkelő szomszédos püspököket, akik nem akarták hozzájuk hasonlóan elfogadni az ágrólszakadt aszkétát. Márton kortársa és életrajzírója, *Sulpicius Severus* – elsőosztályú jogász és történész – rögzítette, hogyan indokolták meg vonakodásukat, hogy részt vegyenek Márton püspökké szentelésén: „Azt mondták, Márton megvetendő figura, méltatlan a püspöki hivatalra, csúnya külsejű ember, nyomorúságos az öltözete és ápolatlan a haja. A nép azonban egészségesebb érzékről tett bizonyosságot, és nevetett ostobaságukon.”

A PÜSPÖK MÁRTON megtartotta egyszerű életstílusát, az előkelő püspöki palotát a város szélén lévő kunyhóba cserélte, a templomban lévő trónust pedig fásámlira. A kunyhóból az idők során ismét kolostor lett, a *Marmoutier* nevű település Franciaországban, amely vonzotta a hasonló lelkületűeket. Azokkal vitázva, akik elhajlottak a hittől, Márton szokatlan szelídséget mutatott: Meggyőzni akarta őket, nem bebörtönözni és likvidálni, ahogyan sok püspökkollégája szándékolta: a történelemben először ezek követeltek az államhatalomtól halálos ítéleteket keresztények ellen. Márton az útjukba állt, megtagadta az istentiszteleti közösséget a vérszomjas püspökkel – és persze nyomban az

eretnység gyanújába keveredett ő maga is.

397-ben Márton nyomorúságos halált halt. Hamarosan özönlöttek sírjához az emberek, csodatevőnek nyilvánították – és politikai sakkfiguraként visszaéltek vele. A frank *Klodvig* a 6. század fordulóján meghódította Galliát, és a maga oldalára állította a kedvelt szerzeteseket azért, hogy megkeresztelkedett, és a még kedveltebb Mártont királyi háza védőszentjévé nyilvánította. A halott katonságmegtagadó legendás köpenyét birodalmi ereklyévé tette, és minden hódító hadjárata magával vitte mint valami amulettet.

Márton „katonaszentté” lépett elő – és végül még a germán hadisten, *Wodan* jellegzetes vonásait is magára öltötte. Pontosan úgy, ahogyan egykor *Wodan*, fehér lovon lovagolva jelent meg, hogy megajándékozta a gyermekeket és a szegényeket, ahogyan kisázsiai püspökkollégája, Szent Miklós. Később a pogány szokásokba szerelmes nációk is szívesen látták.

A LEGENDÁIRÓK – mint a Bordeaux-ban jogásszá kiképzett és „Világkrónikája” révén híressé vált *Sulpicius Severus* is – magától értetődően nem tények jegyzőkönyveit mesélik el, hanem jelekkel és csodákkal teli „szent történeteket”. Olykor a háttérben lappangó humoruk van, amely elmosza történeteik jámbor tolokodását: Szent Márton állítólag még az Ördögöt is meg akarta téríteni, jegyzi föl *Severus*, és beszámol arról, a Sátán hogyan sorolta föl neki kárörvendően hittestvérei hibáit. Ah, a régi bűnöket régen eltörölte a jobb élet felé fordulás, vágott vissza Márton, és ő még neki, az Ördögnek is meg meri ígérni Isten irgalmát, föltéve, hogy kész megváltozni! Egy napon állítólag pompás öltözetű, fényes alakként jelent meg Mártonnak a pokol fejedelme, ragyogó diadémával a homlokán, és „mosolygó szájjal, vidám arccal” Krisztusnak adta ki magát. Márton püspök azonban ezzel a mélyértelmű érvvel leplezte le a csalóka képet: „Nem hiszek Krisztus ilyen megérkezésében, ő ugyanis szenvedő alakjában jelenne meg, a keresztre feszítés sebhelyeivel.” Erre rögtön eltűnt az Ördög, s csak füst és bűz maradt utána.

Christian Feldmann

Forrás: Kirche In, 2016/11